

Een onderzoek naar zwartwerk
onder uitkeringsgerechtigden
en de totale bevolking in 2011

Verklaring van tekens

.	gegevens ontbreken
*	voorlopig cijfer
**	nader voorlopig cijfer
x	geheim
–	nihil
–	(indien voorkomend tussen twee getallen) tot en met
0 (0,0)	het getal is kleiner dan de helft van de gekozen eenheid
niets (blank)	een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
2011–2012	2011 tot en met 2012
2011/2012	het gemiddelde over de jaren 2011 tot en met 2012
2011/'12	oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz., beginnend in 2011 en eindigend in 2012
2009/'10– 2011/'12	oogstjaar, boekjaar enz., 2009/'10 tot en met 2011/'12

In geval van afronding kan het voorkomen dat het weergegeven totaal niet overeenstemt met de som van de getallen.

Colofon

Uitgever

Centraal Bureau voor de Statistiek
Henri Faasdreef 312
2492 JP Den Haag

Prepress

Centraal Bureau voor de Statistiek
Grafimedia

Omslag

Telldesign, Rotterdam

Inlichtingen

Tel. (088) 570 70 70
Fax (070) 337 59 94
Via contactformulier:
www.cbs.nl/infoservice

Bestellingen

E-mail: verkoop@cbs.nl
Fax (045) 570 62 68

Internet

www.cbs.nl

© Centraal Bureau voor de Statistiek,
Den Haag/Heerlen, 2012.
Verveelvoudiging is toegestaan,
mits het CBS als bron wordt vermeld.

Voorwoord

Voorliggend rapport presenteert de resultaten van het onderzoek naar de informele economie (zwartwerk) onder uitkeringsgerechtigden en de totale bevolking (15–64 jaar) in 2011. Dit was het vijfde opeenvolgende jaar dat dit onderzoek werd uitgevoerd door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), in samenwerking met het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW).

Den Haag/Heerlen, september 2012

Samenvatting

Het onderzoek naar de informele economie (zwartwerk) onder uitkeringsgerechtigden en de totale bevolking (15–64 jaar) werd in 2011 voor het vijfde opeenvolgende jaar uitgevoerd door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), in samenwerking met het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW). De totale respons lag met 21 procent ongeveer op hetzelfde niveau als in 2010. Het percentage zwartwerken lag in 2011 bij alle uitkeringsgroepen en bij de totale bevolking van 15 tot 65 jaar niet statistisch significant hoger of lager dan in 2010. Vanwege de relatief lage respons van het onderzoek en de vermoedelijke onder-rapportage van zwartwerk, moet bij de uitkomsten in de voorliggende rapportage een voorbehoud worden gemaakt.

Trefwoorden: zwartwerk, uitkeringsgerechtigden, totale bevolking, steekproefonderzoek, internetenquête

Inhoud

	Voorwoord	1
	Samenvatting	3
1	Inleiding	7
2	Steekproefomvang en respons	9
3	Niveau zwartwerk onder uitkeringsgerechtigden en totale bevolking	11
4	Zwart werk naar bedrijfstak, beroep en opleiding	15
	4.1 Bedrijfstak	15
	4.2 Beroep	17
	4.3 Opleiding	18
5	Redenen om zwart te werken	21
6	Financiële positie huishouden en leningen	23
7	Inschatting pakkans zwartwerkers	25
8	Samenvatting en conclusies	27
9	Bijlage	29
	9.1 Gewogen aantallen zwartwerkers naar achtergrondkenmerken (2011)	29
	Literatuur	31
	Medewerkers aan deze publicatie	33

1 Inleiding

Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) heeft in 2006 een eerste pilot onderzoek uitgevoerd naar zwartwerk onder de totale bevolking (15 tot 65 jaar), door middel van een combinatie van een mixed-mode waarneming en een face-to-face onderzoek (Gouweleeuw & Eding, 2006). Respondenten uit de mixed-mode steekproef werden in eerste instantie geacht via internet de vragenlijst in te vullen (CAWI). Op basis van deze pilot is in de hierop volgende jaren door het CBS een internetonderzoek naar zwartwerk uitgevoerd onder uitkeringsgerechtigden, in opdracht van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW). In de jaren 2007–2009 werd het onderzoek onder uitkeringsgerechtigden gefinancierd door SZW, aangevuld met een door het CBS gefinancierd onderzoek onder de algemene bevolking (Kazemier et al, 2009; Kardal et al, 2010; Dorrestein-Overwater et al, 2010). In 2010 werd voor het eerst het volledige onderzoek naar zwartwerk, zowel onder uitkeringsgerechtigden als onder de algemene bevolking, door SZW gefinancierd. De gegevens over de informele economie worden door het CBS vanwege lage respons van het onderzoek en de vermoedelijke onderrapportage van zwartwerk niet voor statistische doeleinden gebruikt (bijvoorbeeld in het kader van de Nationale Rekeningen). De uitkomsten in de voorliggende rapportage moeten dan ook met voorzichtigheid worden geïnterpreteerd.

Het onderzoek in 2011 werd uitgevoerd onder dezelfde groepen uitkerings-gerechtigden als in 2009 en 2010: de wet op arbeidsongeschiktheidsverzekering (WAO), de algemene nabestaandenwet (ANW), de wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen (WIA), de werkloosheidswet (WW) en de wet werk en bijstand (WWB). Daarnaast is een steekproef getrokken onder de totale bevolking (15–64 jaar) die als referentiegroep fungeert voor uitspraken over zwartwerk onder uitkeringsgerechtigden. De AOW (algemene ouderdomswet) en de TW (toeslagenwet) werden reeds in 2009 uit het onderzoek weg gelaten. Een proef met een steekproef onder WWB 65+ in 2009 bleek dusdanig weinig succesvol (respons 2,4%) dat onderzoek met deze groep niet is gecontinueerd.

Verder dient te worden opgemerkt dat de WAO eind 2005 is overgegaan in de WIA. Het WAO steekproefkader vergrijst en wordt niet meer van nieuwe instroom voorzien. Op termijn zal deze uitkeringsgroep komen te vervallen. De steekproefomvang was in 2011 voor alle uitkeringsgroepen alsmede voor de totale bevolking (15–65 jaar) gelijk. In totaal werden 50.000 vragenlijsten uitgezonden. Ook in 2011 hadden respondenten uit de WWB steekproef de keuzemogelijkheid om de vragenlijst via CAWI of PAPI in te vullen.

In onderhavige nota zal een beschrijving worden gegeven van relevante aspecten van het onderzoek naar zwartwerk in 2011, zoals de respons, het niveau van zwartwerk, uitsplitsing van zwartwerk naar uitkeringsgroep, economische sector, beroep en opleiding. Voor meer achtergrondinformatie over steekproef-trekking en weging wordt verwezen naar De Heij (2012).

2 Steekproefomvang en respons

De steekproefomvang en responsresultaten voor de verschillende uitkeringsgroepen en totale bevolking (15–64 jaar) zijn weergegeven in Tabel 2.1. De totale respons in 2011 was 21 procent, vergelijkbaar met de respons in 2010 (22 procent). Onder de gezamenlijke uitkeringsgerechtigden was de respons ruim 20 procent. Ook dit is vergelijkbaar met 2010 (21 procent) maar aanzienlijk hoger dan in 2009 en ook hoger dan in 2008 en 2007 (beide jaren ca. 18 procent). Het grote verschil met 2007 en 2008 is vooral te verklaren door de verbeterde respons onder de WWB-ers.¹⁾

2.1 Overzicht van steekproefomvang en respons (ongewogen) per uitkeringsgroep en totale bevolking

Jaar	Soort uitkering	Steekproefomvang	Aantal respons	Responspercentage
		<i>x 1 000</i>		%
2011	WAO	5	972	19
	WIA	5	966	19
	WW	10	2 691	27
	WWB-internet/papier	10	1 962	20
	ANW	10	1 557	16
	Totale bevolking	10	2 470	25
2010	WAO	5	1 067	21
	WIA	5	1 096	22
	WW	10	2 694	27
	WWB-internet/papier	10	2 088	21
	ANW	10	1 609	16
	Totale bevolking	10	2 660	27
2009	WAO	5	726	15
	WIA	5	700	14
	WW	10	1 658	17
	WWB-internet/papier	10	1 433	14
	WWB-internet	10	487	5
	ANW	10	1 060	11
	Totale bevolking	10	1 817	18
2008	WAO	5	1 079	22
	WIA	5	1 049	21
	WW	10	2 606	26
	WWB	.	.	.
	ANW	10	1 530	15
	Totale bevolking	10	2 631	26
2007	WAO	5	913	18
	WW	5	1 279	26
	WWB-internet	5	469	9
	Totale bevolking	10	2 922	29

Vergelijking van de verschillende groepen uitkeringsgerechtigden onderling laat zien dat de respons onder WW-ers, net als in eerdere jaren, het hoogste uitvalt. Deze is zelfs nog iets hoger dan de respons onder de totale bevolking. De internetrespons onder WWB-ers is laag, maar de optie om d.m.v. een papieren vragenlijst te responderen zorgt ervoor dat de totale respons bij deze uitkeringsgroep toch nog op een respectabele 20% uitkomt. De responscijfers van WAO en WIA zijn iets lager dan in 2010.

¹⁾ Uit het onderzoek van 2009 bleek dat onder deze groep uitkeringsgerechtigden de respons met een combinatie van een internet en een papieren vragenlijst bijna drie keer hoger was dan indien alleen d.m.v. internet werd uitgevraagd. Vanaf 2009 is onder deze groep dan ook de combinatie internet-papier gehanteerd.

De lage respons in 2009 bleek achteraf te wijten aan een ongelukkige samenloop van omstandigheden en was niet representatief voor het onderzoek naar de informele economie. Ook tijdens het veldwerk voor het onderzoek naar zwartwerk in 2011 waren er enkele factoren die de respons mogelijk enigszins hebben beïnvloed. Het onderzoek naar zwartwerk in 2011 is enkele weken later gestart dan in voorgaande jaren. Hierdoor vond enquêtering deels plaats in de periode van de feestdagen rond Kerst en Nieuwjaarsdag. Tevens was er een ICT-serviceweekend op het CBS in deze periode. Hierdoor is het tweede rappend uitgezonden in januari i.p.v. december. Door adequaat in te spelen op deze externe factoren zijn de responscijfers niet of nauwelijks lager dan in 2010.

Tot slot is het sinds 2010 mogelijk geworden om meer in detail het afhaakgedrag van non-respondenten in kaart te brengen. In 2011 bleken 698 personen aan de vragenlijst te zijn begonnen maar deze niet te hebben afgemaakt of verzonden (vergelijkbaar met 703 afhakers in 2010). Dit is iets meer dan 1 procent van de bruto steekproef en bijna 7 procent van de respons. De afhakers zijn verhoudingsgewijs gelijk verdeeld over uitkeringsgerechtigden en de totale bevolking. Vrouwen en 55-plussers blijken relatief vaak af te haken. Bijna 17% van de afhakers stopt al met invullen bij het openen van de vragenlijst. Een ander deel (16%) haakt af bij het blok met de vragen over zwartwerk, terwijl verder een groot deel van de afhakers de vragenlijst volledig heeft ingevuld maar niet correct heeft verzonden (38%). Dit laatste zou in de toekomst voorkomen kunnen worden met een kleine aanpassing in de lay-out van de vragenlijst die het verzenden verduidelijkt. Dit werd reeds eerder geconstateerd maar kon niet tijdig worden aangepast. Het afhaakgedrag is sterk vergelijkbaar met dat van het onderzoek in 2010. Voor verdere bevindingen en aanbevelingen i.v.m. afhaakgedrag wordt verwezen naar Arends (2012).

3 Niveau zwartwerk onder uitkeringsgerechtigden en totale bevolking

De omvang van het zwartwerk in 2011 is in Tabel 3.1 weergegeven per uitkeringssoort en voor de totale bevolking van 15–64 jaar. Zowel de absolute aantallen zwartwerk (het aantal respondenten in de steekproef dat heeft aangegeven de afgelopen 12 maanden zwart te hebben gewerkt als de ongewogen en gewogen percentages zijn weergegeven.¹⁾ Verder wordt in de laatste kolom een indicatie gegeven van een gecorrigeerd percentage zwartwerken (zie voor toelichting op deze correctiefactor de nota's van eerdere jaren, o.m. De Winden, 2011).

3.1 Aandeel zwartwerk per uitkeringssoort en voor totale bevolking

Jaar	Soort uitkering	Zwartwerkers	Ongewogen	Gewogen	Gewogen en gecorrigeerd ¹⁾
		<i>aantal</i>	<i>%</i>		
2011	WAO	24	2,5	2,7	4,3
	WIA	16	1,7	1,6	2,6
	WW	92	3,4	4,1	6,6
	WWB ²⁾	42	2,1	2,5	4,0
	ANW	38	2,4	2,7	4,3
	Totale bevolking	136	5,5	5,7	9,1
2010	WAO	24	2,2	2,2	3,5
	WIA	26	2,4	2,2	3,5
	WW	111	4,1	4,3	6,9
	WWB	53	2,6	2,9	4,6
	ANW	55	3,4	3,4	5,4
	Totale bevolking	150	5,6	6,3	10,1
2009	WAO	7	1,0	0,6	1,0
	WIA	19	2,7	2,7	4,3
	WW	55	3,3	3,6	5,8
	WWB-internet	8	1,6	1,4	2,2
	WWB-internet/papier	28	2,0	2,1	3,4
	WWB-totaal	36	1,9	1,8	2,9
	ANW	22	2,1	2,7	4,3
	Totale bevolking	81	4,5	5,1	8,2
2008	WAO	29	2,7	2,5	4,0
	WIA	19	1,8	2,4	3,8
	WW	80	3,1	3,4	5,4
	WWB	17	2,1	1,8	2,9
	ANW	30	2,0	2,1	3,4
	Totale bevolking	126	4,8	5,4	8,6
2007	WAO	26	2,8	3,7	5,9
	WW	40	3,1	3,3	5,3
	WWB	15	3,2	2,9	4,6
	Totale bevolking	170	5,8	5,9	9,4

¹⁾ Correctiefactor 1,6, gebaseerd op het 60% hogere percentage zwartwerk zoals bepaald mbv face-to-face onderzoek (2007), wanneer dit wordt vergeleken met internetonderzoek (2006).

²⁾ In het onderzoek van 2010 kan geen onderscheid meer worden gemaakt tussen WWB-internet en WWB-internet/papier omdat alle personen in deze groep de vragenlijst via internet/papier ontvingen.

¹⁾ Zwartwerken wordt in de vragenlijst 'Onderzoek Informele Economie 2010' als volgt omschreven: "...het betalen en ontvangen van beloningen/inkomsten zonder deze op te geven aan de belastingdienst of uitkeringsinstantie".

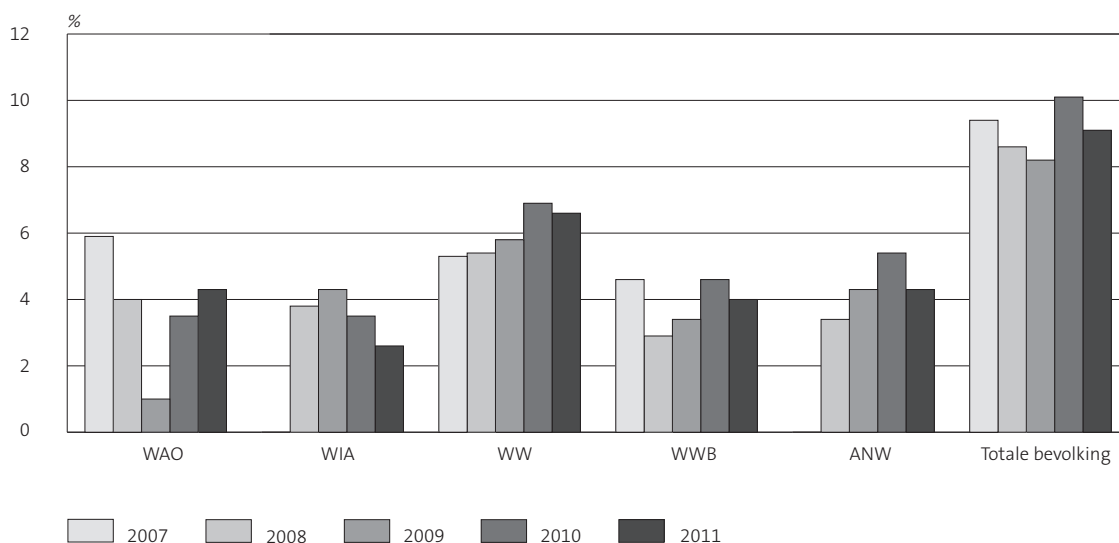
De percentages zwartwerk (P) en de bijbehorende 95%-betrouwbaarheidsintervallen zijn per wet en voor de totale bevolking in Tabel 3.2 opgenomen. Voor alle onderzochte populaties, zowel de uitkeringsgerechtigden als de totale bevolking, kon geen statistisch significant verschil in het aandeel zwartwerk worden vastgesteld tussen 2011 en 2010.

3.2 Betrouwbaarheidsintervallen per uitkeringswet voor percentage zwartwerkers P (gewogen percentages)

Jaar	Soort uitkering	L	P	R
		%		
2011	WAO	1,6	2,7	3,8
	WIA	0,8	1,6	2,4
	WW	3,2	4,1	5,0
	WWB	1,7	2,5	3,2
	ANW	1,8	2,7	3,6
	Totale bevolking	4,8	5,7	6,7
2010	WAO	1,3	2,2	3,1
	WIA	1,3	2,2	3,0
	WW	3,5	4,3	5,2
	WWB	2,5	2,9	3,6
	ANW	2,5	3,4	4,3
	Totale bevolking	5,3	6,3	7,3
2009	WAO	0,1	0,6	1,1
	WIA	2,0	2,7	4,0
	WW	2,7	3,6	4,6
	WWB-internet	0,4	1,4	2,5
	WWB-internet/papier	1,3	2,1	2,9
	WWB-totaal	1,2	1,8	2,4
	ANW	1,5	2,7	4,0
	Totale bevolking	4,0	5,1	6,2
2008	WAO	1,5	2,5	3,4
	WIA	1,2	2,4	3,5
	WW	2,6	3,4	4,2
	WWB	0,9	1,8	2,7
	ANW	1,3	2,1	2,9
	Totale bevolking	4,4	5,4	6,3
2007	WAO	2,1	3,7	5,3
	WW	2,2	3,3	4,3
	WWB	1,4	2,9	4,4
	Totale bevolking	5,0	5,9	6,8

L: ondergrens van 95%-betrouwbaarheidsinterval
R: bovengrens van 95%-betrouwbaarheidsinterval

3.3 Gewogen en gecorrigeerde percentages zwartwerken

Figuur 3.3 geeft grafisch het gewogen en gecorrigeerde aandeel zwartwerk weer voor alle uitkeringsgroepen en de totale bevolking voor de jaren 2007 tot en met 2011. Voor een verklaring van het lage aandeel zwartwerk onder de WAO-ers in 2009 wordt verwezen naar De Winden et al. (2011).

In Tabel 3.4 is de verdeling van de gewogen respons en de verdeling van het aandeel zwartwerk weergegeven per uitkeringswet en naar leeftijdscategorie. De responsverdeling komt voor alle uitkeringsgroepen overeen met de verdeling in de respons van het onderzoek in 2010. Onder de totale bevolking vindt het meeste zwartwerk (70 procent) plaats onder jongeren (15–34 jaar). Voor de verschillende uitkeringsgroepen is deze verdeling anders, afhankelijk van het soort uitkering en voor welke leeftijd deze van toepassing is. Zo zijn respons en hiermee het aandeel zwartwerkers onder ontvangers van een ANW of WAO uitkering hoger voor de oudere leeftijdsklassen. Onder ontvangers van een WIA- of WWB-uitkering werken vooral jongeren zwart. Voor de WW is de verdeling van respons en zwartwerk naar leeftijd wat evenwichtiger.

3.4 Verdeling gewogen respons en aandeel zwartwerk naar leeftijdscategorie, 2011

Soort uitkering		15–34 jaar	35–54 jaar	55–64 jaar
		%		
WAO	Respons	1	43	57
	Zwartwerkers	0	63	37
WIA	Respons	15	57	28
	Zwartwerkers	49	33	18
WW	Respons	21	54	26
	Zwartwerkers	28	56	16
WWB	Respons	27	51	22
	Zwartwerkers	40	54	6
ANW	Respons	1	22	77
	Zwartwerkers	7	37	56
Totale bevolking	Respons	35	45	20
	Zwartwerkers	69	19	12

In vergelijking met 2010 werd in 2011 relatief iets meer zwart gewerkt onder 55-plussers. Onder WAO-ers, WW-ers, WWB-ers en ANW-ers is een lichte verschuiving te zien van zwartwerk naar de middelste leeftijdscategorie, terwijl bij de WIA relatief meer zwartwerk voorkwam onder 15–34 jarigen. Het betreft echter allemaal bijzonder lage aantallen, op twee leeftijdscategorieën van de totale bevolking na allemaal minder dan 25 waargenomen zwartwerkers per uitkeringsgroep per leeftijdscategorie. Dit maakt onderlinge vergelijking en vergelijking met andere jaren onbetrouwbaar.

4 Zwart werk naar bedrijfstak, beroep en opleiding

Van de respondenten die hebben aangegeven zwart te hebben gewerkt in de afgelopen 12 maanden is naar een aantal achtergrondkenmerken gevraagd, zoals de economische sector of branche waarin ze momenteel werkzaam zijn, het beroep dat ze op dit moment uitoefenen en het opleidingsniveau waarvoor ze een diploma hebben behaald. Het is van belang om op te merken dat de sector en het beroep waar in de vragenlijst naar wordt gevraagd, niet noodzakelijkerwijs de sector resp. het beroep zijn waarin het zwartwerk ook daadwerkelijk heeft plaatsgevonden. Dit wordt namelijk niet specifiek gevraagd n.a.v. de vraag naar zwartwerk, maar betreft de kenmerken van de huidige, betaalde werkkring van de respondent zoals die eerder in de vragenlijst zijn uitgevraagd. Op basis hiervan kan wel worden vastgesteld welke werkzame personen – naar branche en beroep – relatief vaker zwart werken. In veel gevallen zal het zwartwerk waarschijnlijk ook in diezelfde sector worden verricht. Daar ligt per slot van rekening de expertise van de betreffende zwartwerker. Maar dit is een aanname, dus de in dit hoofdstuk gepresenteerde cijfers over zwartwerk naar branche en beroep zijn ter illustratie en dienen met de nodige terughoudendheid geïnterpreteerd te worden.

4.1 Bedrijfstak

In Tabel 9.1.1 (zie Bijlage 9.1) staan de gewogen aantallen zwartwerkers, die hebben aangegeven momenteel betaald werk te hebben. Dit is dus een deelpopulatie van de totale onderzoekspopulatie, waardoor de radtotalen van deze tabel lager zijn dan in de volgende tabellen. Voor wat betreft uitkeringsgerechtigden kunnen bijvoorbeeld (partieel) arbeidsongeschikten, naast hun WAO-uitkering, nog een betaalde (deeltijd)baan hebben.¹⁾ De Tabel is uitgesplitst naar economische sector voor de totale bevolking en de uitkeringsgerechtigden. De aantallen werkende zwartwerkers zijn te laag om per uitkeringsgroep afzonderlijk weer te geven en zijn daarom samengevoegd (uitkeringsgerechtigden). Vanwege de lage celvulling zijn tevens economische sectoren deels samengevoegd.

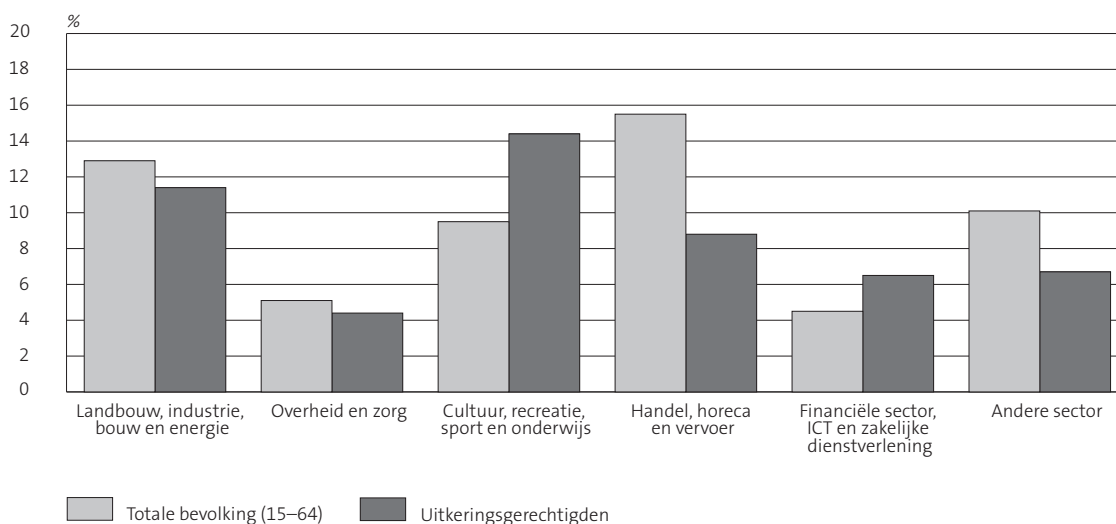
In totaliteit werken meer mannen (282 duizend) dan vrouwen (218 duizend) zwart, zowel onder de totale bevolking als onder uitkeringsgerechtigden met een betaalde baan. De in Tabel 9.1.1 gepresenteerde, gewogen aantallen geven een schatting van het absolute aantal zwartwerkers met een betaalde baan in de betreffende sector. Dit betekent enerzijds niet direct dat het zwartwerk ook in die sector plaats vindt, en bovendien zegt het niks over het relatieve aandeel zwartwerk t.a.v. het in die sector werkzame aantal personen.

In Figuur 4.1.1 zijn de gewogen, gecorrigeerde percentages zwartwerkers weergegeven per sector. Hiertoe is het aantal zwartwerkers gepercenteerd op de totale respons per sector (respondenten die aangaven een

¹⁾ De groep uitkeringsgerechtigden met een betaalde baan omvat ook een kleine groep die ten tijde van de steekproeftrekking een uitkering ontving, maar vanwege een betaalde baan (bijv. in verband met werkhervatting) op het moment van enquêtering niet meer. Deze respondenten vallen voor dit onderzoek dus feitelijk onterecht onder uitkeringsontvangers. Het omgekeerde zal echter ook het geval kunnen zijn.

betaalde baan te hebben) en opgehoogd naar populatietotalen. Uit Figuur 4.1.1 valt af te leiden dat er relatief meer mensen zwart werken die een betaalde baan hebben in de sectoren landbouw, industrie, bouw en energie, maar ook in de handel, horeca en vervoersector (in mindere mate onder uitkeringsgerechtigden) en in cultuur, recreatie, sport en onderwijs (hier juist weer méér onder uitkeringsgerechtigden). Zwart werk lijkt minder plaats te vinden onder mensen die werkzaam zijn bij de overheid, in de gezondheidszorg en tot slot in de samengevoegde sectoren van financiële bedrijven, ICT en zakelijke dienstverlening.

4.1.1 Gewogen en gecorrigeerde percentages zwartwerkers naar economische sector van de huidige betaalde baan, 2011

Juist voordat de vraag naar zwartwerk in de enquête wordt gesteld, moet de respondent antwoord geven op de vraag 'in welke sector wordt volgens u het meest zwart gewerkt?'. De respondent kan overigens twee antwoorden geven op deze vraag. In Tabel 4.1.2 zijn de gewogen percentages gescoorde antwoorden op de verschillende antwoordcategorieën op deze vraag weergegeven, voor zwartwerkers onder de totale bevolking en uitkeringsgerechtigden. Het gaat hierbij dus om een inschatting van zwartwerkers over in welke branches wordt zwart gewerkt, niet noodzakelijkerwijs de sector waarin de respondent zelf zwart werk heeft verricht.

4.1.2 Zwartwerk naar sector waarin volgens respondent het meeste wordt zwart-gewerkt¹⁾

Sector	Totale bevolking	Uitkerings-gerechtigden ²⁾
	%	
Kinderopvang	10	7
Hulp in de huishouding	28	25
Bouw	22	18
Auto reparaties	6	5
Overig reparatiewerk	5	6
Persoonlijke verzorging	7	7
Horeca	5	5
Land- en tuinbouw	3	3
Transportsector	1	1
Andere sector	1	7
Geen mening	12	16
Totaal	100	100

¹⁾ Respondent kan twee antwoordmogelijkheden aanvinken bij deze vraag. In dat geval zijn beide categorieën geteld.

²⁾ Samenvoeging van ANW, AO, WIA, WW en WWB

Net als in 2010 denken respondenten dat de meeste mensen zullen zwartwerken als hulp in de huishouding en in de bouwsector. Minder hoog dan vorig jaar scoren de beroepen in de kinderopvang en horeca. Er zijn geen opvallende verschillen tussen uitkeringsgerechtigden en totale bevolking voor wat betreft de perceptie van zwart werken naar economische sector.

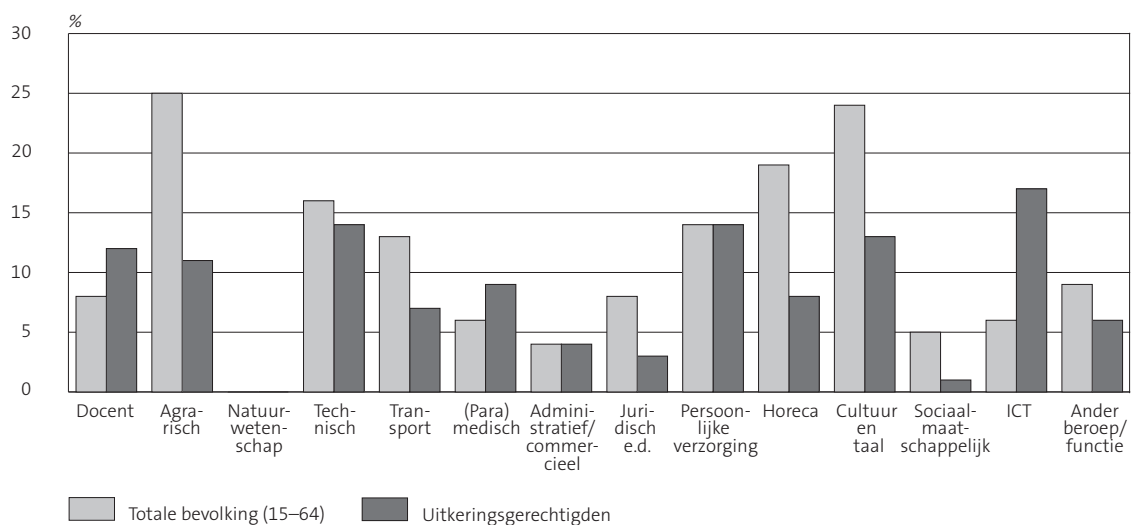
4.2 Beroep

Naast de sector waarin de geënquêteerde werkzaam is wordt ook gevraagd naar het beroep van de respondent. Er kan in de vragenlijst gekozen worden uit 13 categorieën beroepen en een restcategorie 'Ander beroep/functie'. Ook deze vraag wordt gesteld vóórdat de vraag naar zwartwerk aan de orde komt en heeft dus niet noodzakelijkerwijs betrekking op de werkzaamheden die daadwerkelijk zwart worden verricht. Voor deze analyse is, in tegenstelling tot bij de uitsplitsing naar economische sector, géén selectie gemaakt van respondenten met een betaalde baan. Ook mensen die (tijdelijk) geen werk hebben of een uitkering ontvangen, zullen in de meeste gevallen een beroep hebben.

Net als in voorgaande jaren zien we de hoogste absolute aantallen zwartwerkers (onder de totale bevolking) bij respondenten die werkzaam zijn in de technische beroepen, administratieve/commerciële beroepen en in de horeca (zie Tabel 9.1.2 in Bijlage 9.1). Overigens bestempelen veel respondenten hun beroep als 'ander beroep': zij kunnen hun huidige beroep blijkbaar niet indelen in één van de vooraf gedefiniëerde categorieën. Ook is er een forse groep 'Beroep onbekend'. Dit zijn mogelijk respondenten die nog geen duidelijke keuze hebben gemaakt op de arbeidsmarkt of wiens beroep niet in één bepaald hokje valt te plaatsen. Het aantal zwartwerkers onder uitkeringsgerechtigden, uitgesplitst naar beroep, is dusdanig laag dat betrouwbare uitspraken over zwartwerk naar beroep echter niet of nauwelijks mogelijk is.

De percentages zwartwerk per beroep zijn weergegeven in Figuur 4.2.1, gepercenteerd op het aantal respondenten per beroeps categorie. Bij de meeste beroepen is het aandeel zwartwerk relatief hoger

4.2.1 Gewogen en gecorrigeerde percentages zwartwerkers naar beroep voor totale bevolking en gezamenlijke uitkeringsgerechtigden, 2011

onder de totale bevolking dan onder de uitkeringsgerechtigden. Dit is in overeenstemming met de algemene bevindingen zoals gepresenteerd in hoofdstuk 3 (zie Tabel 3.1) en ook met de cijfers van 2010.

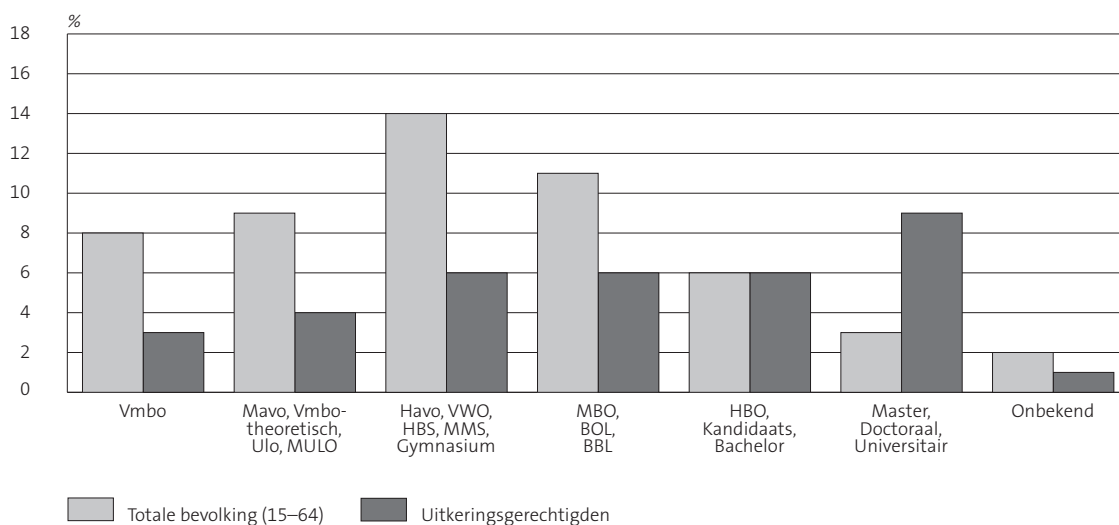
Opvallende uitschieters in 2011 zijn de agrarische beroepen en beroepen in de horeca en cultuur en taal-kundige disciplines. Dit geldt met name voor de totale bevolking. Onder uitkeringsgerechtigden in de ICT was het aandeel zwartwerk hoger dan voor de totale bevolking.

Ook bij deze cijfers geldt de kanttekening dat het vaak gaat om lage aantallen zwartwerkers en respondenten per categorie, met name onder uitkeringsgerechtigden, zodat statistisch verantwoorde conclusies op basis van deze cijfers feitelijk niet getrokken kunnen worden. Dit wordt bijvoorbeeld geïllustreerd door het hoge percentage zwartwerkers onder de agrarische beroepen in 2011, hetgeen in het geheel niet het geval was in 2010. Kijken we echter naar het absolute aantal zwartwerkers in deze beroepsgroep in de enquête, dan blijkt dit cijfer in 2011 gebaseerd op slechts 6 zwartwerkende respondenten met een agrarisch beroep en in 2010 op slechts 4 zwartwerkers. Een laag aantal, maar opgehoogd naar de totale bevolking leidt dit tot grote verschillen tussen beide jaren. Echter, vanwege deze lage aantallen, dus omgeven door een grote onbetrouwbaarheidsmarge.

4.3 Opleiding

Van de respondenten is ook de hoogste opleiding bekend waarvan een erkend getuigschrift of diploma is behaald. De gewogen aantallen respondenten, die hebben aangegeven zwartwerk te hebben verricht staan opgesomd in Tabel 9.1.3 (Bijlage 9.1). Hierbij dient opnieuw te worden gerealiseerd dat de uitkomsten betrekking hebben op een klein aantal zwartwerkers in de steekproef (vgl. Tabel 3.1), zodat de marges op de uitkomsten aanzienlijk zijn.

4.3.1 Gewogen en gecorrigeerde percentages zwartwerkers naar opleiding voor totale en gezamenlijke uitkeringsgerechtigden, 2011

In figuur 4.3.1 staan de percentages zwartwerk weergegeven per opleidingsniveau. Een hoog aandeel zwartwerk is, evenals in 2010, te vinden onder de totale bevolking met een HAVO- en VWO-diploma. Hier kan gedacht worden aan jongeren (scholieren) die bijvoorbeeld in de horeca zwart bijverdienen. Dit blijkt ook uit de leeftijdsverdeling van de zwartwerkende respondenten onder de totale bevolking. Er is namelijk een duidelijke piek voor zwartwerk onder de leeftijdsgroep van 16- tot 18-jarigen.

Anders dan in 2010 is ook onder MBOers het aandeel zwartwerkers relatief hoog (onder totale bevolking). Zwartwerk percentages zijn onder mensen met een afgeronde opleiding in het Vmbo, Mavo, Havo, VWO en MBO beduidend lager onder uitkeringsgerechtigden. Voor HBOers is dit ongeveer gelijk, terwijl uitkeringsgerechtigden met een Universitaire opleiding relatief meer zwartwerken dan de totale bevolking. Een en ander dient uiteraard weer, vanwege lage aantallen zwartwerkers onder de respondenten, met de nodige voorzichtigheid te worden geïnterpreteerd.

5 Redenen om zwart te werken

In het vragenblok 'Bijverdiensten' wordt gevraagd naar de belangrijkste redenen om zwart te werken. De respondent heeft op deze vraag de mogelijkheid om twee antwoordcategorieën aan te kruisen. De belangrijkste redenen om zwart te werken staan weergegeven in Tabel 5.1. De uitkomsten zijn vergelijkbaar met 2010.

Onder de totale bevolking wordt door één op de vijf mensen aangegeven dat ze denken dat zwart werk vooral zal worden gedaan om iets extra's te kunnen financieren. Verder denkt bijna 13 procent dat de reden voor zwartwerk ligt in het beter verdienen. Het hebben van meer vrijheid of omdat het nodig is om rond te kunnen komen wordt ook door ten minste één op de tien respondenten genoemd. Eenderde geeft aan dat er een 'andere reden' voor zwartwerk is. Onder uitkeringsgerechtigden is de verdeling wat betreft redenen voor zwartwerk iets anders. Ook 'aanschaf van iets extra's' en 'nodig om rond te komen' scoren hoog. 'Andere reden' en 'verdient beter dan wit werken' worden minder vaak genoemd. Daarentegen geven opvallend veel respondenten met een uitkering aan geen mening te hebben of het niet te weten (30 procent, tegenover slechts 5 procent onder de totale bevolking).

5.1 Belangrijkste redenen om zwart te werken¹⁾, 2011 (gewogen aantallen)

Reden zwartwerk	Totale bevolking		Uitkeringsgerechtigden ²⁾	
	x 1 000	%	x 1 000	%
Verdient beter dan wit werken	106	13	4	5
Meer vrijheid, minder regels	107	13	7	8
Overwerk onder druk (bv baas)	22	3	3	4
Arbeidsmarkt slecht voor wit werk	20	2	4	5
Nodig om rond te komen (o.m. financiële crisis)	92	11	15	18
Aanschaf extra's	162	20	14	17
Andere reden	274	33	11	13
Geen mening/weet niet	41	5	25	30
Totaal	823	100	83	100

¹⁾ Respondent kan twee antwoordmogelijkheden aanvinken bij deze vraag waardoor randtotalen niet overeenkomen met randtotalen in andere Tabellen. Aantal is afgerond op duizendtallen.

²⁾ Samenvoeging van ANW, AO, WIA, WW en WWB

6 Financiële positie huishouden en leningen

Uit Tabel 5.1 bleek al dat één van de meeste genoemde redenen om zwart te werken is, omdat het moeilijk rondkomen is zonder dit 'welkome extraatje'. Voor mensen met een uitkering zal dit mogelijk nog meer gelden dan voor mensen die niet van een uitkering afhankelijk zijn (de totale bevolking). Dit blijkt inderdaad ook uit Tabel 6.1 en 6.2.

Van de totale bevolking, die aangeven zwart te hebben gewerkt, geeft ongeveer 65 procent aan redelijk tot goed rond te kunnen komen. Onder uitkeringsgerechtigden is dit met 37 procent beduidend minder. De verschillen tussen respondenten, die wel en niet hebben zwart gewerkt, zijn over het algemeen beperkt. Dit geldt zowel voor de totale bevolking als voor mensen die een uitkering ontvangen. Een opvallend verschil met 2010 is het hogere aandeel uitkeringsgerechtigden die zwart werken én aangeven dat ze schulden moeten maken. Dit was 14 procent in 2010 en in 2011 opgelopen tot 21 procent. Dit is vijf maal zo hoog als dit aandeel onder de Totale bevolking (in 2010 nog driemaal zo hoog). Met in achtname van de nodige statistische marges, wijst dit er op dat uitkeringsgerechtigden in 2011 meer schulden hebben gemaakt dan in 2010, een tendens die in overeenstemming is met de economische en financiële crisis van de afgelopen jaren.

6.1 Financiële situatie huishouden voor totale bevolking, 2011 (gewogen aantallen)

Financiële situatie	Niet zwart gewerkt		Zwart gewerkt	
	x 1 000	%	x 1 000	%
Moet schulden maken	512	5	27	4
Kan maar net rondkomen	2 329	23	144	23
Kan redelijk tot goed rondkomen	6 802	67	402	65
Moeilijk aan te geven	583	6	50	8
Totaal	10 226	100	623	100

6.2 Financiële situatie huishouden voor uitkeringsgerechtigden¹⁾, 2011 (gewogen aantallen)

Financiële situatie	Niet zwart gewerkt		Zwart gewerkt	
	x 1 000	%	x 1 000	%
Moet schulden maken	145	13	7	21
Kan maar net rondkomen	496	44	12	37
Kan redelijk tot goed rondkomen	397	35	12	37
Moeilijk aan te geven	85	8	2	5
Totaal	1 123	100	33	100

¹⁾ Samenvoeging van ANW, AO, WIA, WW en WWB

Uit het onderzoek van 2009 bleek dat er weinig verschil bestond tussen totale bevolking en uitkeringsgerechtigden als het gaat om het aandeel dat een lening had afgesloten. In Tabel 6.3 en 6.4 is de respons op deze vraag ook uitgesplitst naar het wel of niet verrichten van zwartwerk. Dit zou, bovenop de financiële situatie van het huishouden, nog een aanvullende aanwijzing en aanleiding kunnen zijn voor het verrichten van zwartwerk.

Tabel 6.3 Afsluiting lening of doorlopend krediet door totale bevolking, 2011 (gewogen aantallen)

Lening of doorlopend krediet	Niet zwart gewerkt		Zwart gewerkt	
	x 1 000	%	x 1 000	%
Ja	1 210	12	57	9
Nee	8 837	86	555	89
Weet niet	180	2	10	2
Totaal	10 226	100	623	100

Tabel 6.4 Afsluiting lening of doorlopend krediet door uitkeringsgerechtigden¹⁾, 2011 (gewogen aantallen)

Lening of doorlopend krediet	Niet zwart gewerkt		Zwart gewerkt	
	x 1 000	%	x 1 000	%
Ja	163	15	6	17
Nee	949	84	27	83
Weet niet	13	1	0	1
Totaal	1 125	100	33	100

¹⁾ Samenvoeging van ANW, AO, WIA, WW en WWB

Op basis van de resultaten van 2010 was de conclusie dat respondenten – zowel van de totale bevolking als uitkeringsgerechtigden – die hebben aangegeven zwart te hebben gewerkt, iets vaker een lening of doorlopend krediet hebben afgesloten. Dit blijkt voor 2011 niet te gelden. Wel valt op dat respondenten met een uitkering, met name diegenen die zwart hebben gewerkt, vaker een lening hebben afgesloten dan niet-uitkeringsgerechtigden (Totale bevolking). Dit is in lijn met de bevinding dat deze groep mensen in 2011 vaker schulden heeft moeten maken (zie Tabel 6.1 en 6.2).

7 Inschatting pakkans zwartwerkers

De kans om betrapt te worden op het verrichten van zwartwerk, wordt verschillend ingeschat door mensen die al dan niet zwart werken. Onder respondenten uit de totale bevolking geeft bijna de helft van de mensen die beweert zwart te hebben gewerkt aan, dat ze die kans zeer klein achten (Tabel 7.1). Slechts 5 procent denkt dat die kans tamelijk groot of zeer groot is. Respondenten die niet hebben aangegeven zwart te hebben gewerkt, schatten de pakkans aanzienlijk hoger in: bijna 30 procent ziet die kans als tamelijk tot zeer groot. Uitkeringsgerechtigden, met name degenen die niet hebben zwart gewerkt, schatten de pakkans doorgaans een stuk hoger in vergeleken met respondenten uit de totale bevolking: bijna 50 procent (niet-zwartwerkers) acht die kans tamelijk tot zeer groot (Tabel 7.2). Ook hier geldt weer dat de daadwerkelijke zwartwerkers luchtiger denken over de kans om betrapt te worden. Zo'n 12 procent acht die pakkans tamelijk of zeer groot. Dit percentage is de helft van het percentage in 2010, dus uitkeringsgerechtigden die zwartwerken schatten in 2011 de kans om gepakt te worden nog lager in.

7.1 Inschatting pakkans voor totale bevolking, 2011 (gewogen aantallen)

Pakkans	Niet zwart gewerkt		Zwart gewerkt	
	x 1 000	%	x 1 000	%
Zeer klein	2 291	22	310	50
Tamelijk klein	4 996	49	284	46
Tamelijk groot	2 060	20	29	5
Zeer groot	879	9	0	0
Totaal	10 226	100	623	100

7.2 Inschatting pakkans voor uitkeringsgerechtigden¹⁾, 2011 (gewogen aantallen)

Pakkans	Niet zwart gewerkt		Zwart gewerkt	
	x 1 000	%	x 1 000	%
Zeer klein	167	15	9	29
Tamelijk klein	398	36	19	59
Tamelijk groot	305	28	3	9
Zeer groot	237	21	1	3
Totaal	1 107	100	33	100

¹⁾ Samenvoeging van ANW, AO, WIA, WW en WWB

8 Samenvatting en conclusies

De respons van het onderzoek naar zwartwerk lag in 2011 met 21 procent op ongeveer hetzelfde niveau als in 2010 (22 procent) en iets hoger dan de jaren daarvoor. De responspercentages zijn voor alle groepen uitkeringsgerechtigden en voor de totale bevolking vergelijkbaar met 2010. De mogelijkheid voor WWB-ers om ook d.m.v. een papieren vragenlijst te responderen heeft er vanaf 2010 voor gezorgd dat de respons ook voor deze, met alleen CAWI wat slechter responderende groep, in dezelfde orde van grootte ligt als de andere uitkeringsgroepen (20 procent).

In 2011 werd, net als in 2010, het afhaakgedrag van CAWI-respondenten gedetailleerd vastgelegd. Het blijkt dat nog veel respondenten bij het invullen van de internetvragenlijst afhaken bij het openen van de vragenlijst, bij het blok 'bijverdiensten' (vraag naar zwartwerk) en bij het verzenden van het formulier. Dit zijn aandachtspunten voor een verbetering van de (layout van de) INEC-vragenlijst.

De resultaten over zwartwerk in 2011 – die vanwege de onbetrouwbaarheidsmarge met het nodige voorbehoud moeten worden geïnterpreteerd – laten zien dat het aandeel zwartwerkers, net als in afgelopen jaren, onder de totale bevolking (15–64 jaar) hoger is dan onder de uitkeringsgerechtigden. Vergeleken met 2010 was het aandeel zwartwerk in 2011 voor elke onderzochte groep, uitgezonderd de WAO, iets lager. Echter, alle waargenomen verschillen bleken niet statistisch significant.

Uitsplitsing van het zwartwerk naar achtergrondkenmerken van respondenten laat zien dat mannen over het algemeen vaker zwartwerken dan vrouwen. In de vragenlijst wordt niet expliciet gevraagd naar de branche waarin de respondent zwart werkt. Wel is bekend in welke sector de respondent geregistreerd werknemer is. Respondenten die werkzaam zijn in de sectoren landbouw, industrie, bouw en energie blijken relatief vaak zwart te werken. Dit geldt zowel voor uitkeringsgerechtigden als voor de totale bevolking. Bij uitkeringsgerechtigden met een (deeltijd)baan zien we het meeste zwartwerk in de sectoren cultuur, recreatie, sport en onderwijs. Onder de totale bevolking vindt juist meer zwartwerk plaats onder mensen die werkzaam zijn in de handel, horeca en vervoer.

Qua beroep wordt, onder de totale bevolking, relatief het meeste zwartwerk verricht door mensen werkzaam in een agrarisch beroep, een beroep op het gebied van cultuur en taal en in de horeca. Onder uitkeringsgerechtigden is een piek te zien in de ICT en in de technische beroepen, maar de aantallen zwartwerkers onder de respondenten zijn te laag om op basis hiervan gefundeerde conclusies te trekken.

De percentages zwartwerk naar opleidingsniveau laten zien dat vooral veel jongeren met een HAVO- of VWO-diploma zwart werken, met name onder de totale bevolking. Dit zijn waarschijnlijk voornamelijk scholieren (16 tot 18-jarigen) die (zwart) bijverdienen. Zwartwerk percentages zijn onder mensen met een afgeronde opleiding in het vmbo, mavo, havo, vwo en mbo beduidend lager onder uitkeringsgerechtigden. Voor HBO-ers is dit ongeveer gelijk, terwijl uitkeringsgerechtigden met een universitaire opleiding relatief meer zwartwerken dan de totale bevolking met dit opleidingsniveau.

De redenen om zwart te werken blijken iets te verschillen tussen de totale bevolking en uitkeringsgerechtigden. Onder de totale bevolking worden als belangrijkste redenen opgegeven dat het beter verdient dan wit werken en voor de aanschaf van iets extra's. Opvallend veel respondenten met een uitkering geven aan geen mening te hebben of het niet te weten.

Ook wordt gevraagd hoe de financiële situatie van het huishouden ervoor staat. De meerderheid van de respondenten uit de totale bevolking geeft aan redelijk tot goed rond te kunnen komen. Uitkeringsgerechtigden echter geven in meer dan de helft van de gevallen aan dat ze schulden moeten maken of maar net rond kunnen komen. Er is overigens nauwelijks verschil tussen respondenten die wel of niet zwart werken. Het aandeel zwartwerkende uitkeringsgerechtigden dat aangeeft schulden te maken is in 2011 beduidend hoger dan in 2010. Vergeleken met zwart werkenden onder de totale bevolking ligt dit een factor vijf hoger.

In tegenstelling tot in 2010 blijken in 2011 mensen die hebben aangegeven zwart te hebben gewerkt, niet vaker een lening of doorlopend krediet te hebben afgesloten. Wel hebben respondenten met een uitkering, met name diegenen die zwart hebben gewerkt, vaker een lening afgesloten dan niet-uitkeringsgerechtigden. Dit komt overeen met de bevinding dat deze groep in 2011 vaker schulden heeft moeten maken.

Tot slot is door geënquêteerden een inschatting gemaakt van de pakkans in het geval zwart wordt gewerkt. Uitkeringsgerechtigden schatten deze kans een stuk hoger in dan mensen uit de totale bevolking. Voor beide groepen geldt verder dat respondenten die hebben aangegeven zwart te werken, een stuk minder bang lijken te zijn om betrap te worden dan hun niet-zwart werkende medemens en de pakkans een stuk lager in te calculeren. Zwartwerkers met een uitkering schatten deze kans in 2011 zelfs nog lager in dan ze in 2010 deden.

9 Bijlage

9.1 Gewogen aantallen zwartwerkers naar achtergrondkenmerken (2011)

9.1.1 Aantal zwartwerkers naar economische sector van de huidige betaalde baan¹⁾³⁾

Sector	Totale bevolking	Uitkeringsgerechtigden ²⁾
	<i>x 1 000</i>	
Landbouw, industrie, bouw en energie	103	3
Overheid en zorg	65	2
Cultuur, recreatie, sport en onderwijs	55	4
Handel, horeca en vervoer	147	3
Financiële sector, ICT en zakelijke dienstverlening	38	2
Andere sector	75	3
Totaal	483	17

¹⁾ Aantallen zijn afgerond op duizend waardoor optelling kolommen niet exact overeen komt met totaal.

²⁾ Samenvoeging van ANW, AO, WIA, WW en WWB.

³⁾ Randtotalen in deze tabel zijn lager dan totalen in overige tabellen vanwege selectie deelpopulatie werkenden.

9.1.2 Aantal zwartwerkers naar beroep¹⁾

Beroep	Totale bevolking	Uitkeringsgerechtigden ²⁾
	<i>aantal</i>	
Docent, leraar, instructeur	29	2
Agrarisch	27	0
Wis-, natuur-, scheikundig	0	0
Technisch	92	3
Transport	28	1
(Para)medisch	22	1
Administratief, commercieel, economisch	49	2
Juridisch, bestuurlijk, beveiliging	13	0
Persoonlijke verzorging	20	1
Horeca	44	1
Cultuur en taalkundige disciplines	15	1
Sociaal-maatschappelijk	12	0
ICT	17	1
Ander beroep of functie	116	4
Onbekend	140	16
Totaal	623	33

¹⁾ Aantallen zijn afgerond op duizend waardoor optelling kolommen niet exact overeen komt met totaal.

²⁾ Samenvoeging van ANW, AO, WIA, WW en WWB.

9.1.3 Aantal zwartwerkers naar opleiding¹⁾

Beroep	Totale bevolking	Uitkeringsgerechtigden ²⁾
	<i>aantal</i>	
Vmbo	41	3
Mavo, Vmbo theoretisch, Ulo, MULO	53	4
Havo, VWO, HBS, MMS, Gymnasium	109	3
MBO, BOL, BBL	158	9
HBO, Kandidaats, Bachelor	106	6
Master, Doctoraal, Universitair	26	3
Onbekend	129	4
Totaal	623	33

¹⁾ Aantallen zijn afgerond op duizend waardoor optelling kolommen niet exact overeen komt met totaal.

²⁾ Samenvoeging van ANW, AO, WIA, WW en WWB.

Literatuur

Gouweleeuw, J., en Eding, H. (2006), *De informele economie: analyse en vergelijking van de mixed-mode en de face-to-face repons*. CBS, Voorburg/Heerlen.

Heij de, V. (2012), *Informele economie 2011 – steekproeftrekking en nonrespons correctie*. CBS, Voorburg/Heerlen.

Arends, J. en Beukenhorst, D. (2012), *Afhakers CAWI-vragenlijst bij de Enquête Informele Economie 2011*. CBS, Voorburg/Heerlen.

Kardal, M, Van Dorrestein-Overwater, B., De Wit, C.D. en Zuurbier H. (2010), *Het SZW-onderzoek naar zwart werk in 2008*. CBS, Voorburg/Heerlen.

Kazemier, B., Kardal, M., De Wit, C.D. en Zuurbier, H. (2009), *Zwart werk bij mensen met een uitkering, 2007*. Een proefonderzoek. CBS, Voorburg/Heerlen.

Van Dorrestein-Overwater, B, Džambo, De Wit, K., I. en Zuurbier, H. (2010), *Een onderzoek naar zwartwerk onder uitkeringsgerechtigden in 2009*. CBS, Voorburg/Heerlen.

Van Dorrestein-Overwater, B. (2010), *Onderbreekgedrag bij de enquête informele economie 2009*. CBS, Voorburg/Heerlen.

Winden de, P., Mol, M. en Zuurbier, H. (2011), *Een onderzoek naar zwartwerk onder uitkeringsgerechtigden en de totale bevolking in 2010*. CBS, Voorburg/Heerlen.

Medewerkers aan deze publicatie

Paul de Winden (Centraal Bureau voor de Statistiek)

Martine Mol (Centraal Bureau voor de Statistiek)

Hubert Zuurbier (Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid)